

Eduskunnan kirjaston johtaja Antti Virrankoski ja demokratian kuuluisat tukipylyvät. Kuvaaja: Hanne Salonen.

Antti Virrankoski

DEMOKRATIAN PUOLESTA - EDUSKUNNAN KIRJASTO

Tieto kuuluu meille kaikille. Tieto on demokratian veri ja happi. Kun happi ja veri ovat vähissä, hätäännyimme, etsimme turvaa, hallusinoimme ja lopulta kuolemme. Niin käy demokratiallekin ilman tietoa.

Vajaa kymmenen vuotta sitten kirjoitin tässä lehdessä kolmesta seikasta, jotka kirjastoammattilaisen tulisi Eduskunnan kirjastosta tietämän. Kaikki nämä kolme asiaa ovat edelleen olemassa. Avoin parlamenttikirjasto on edelleen globaali harvinaisuus eikä maailman suunta valitettavasti näytä kääntyvän. Kirjaston ja arkiston kokoelmat hakevat edelleen vertaistaan, mikä nyt monen muistioorganisaation ollessa rajujen sääs-

tötoimien kohteena tuntuu erityisen arvokkaalta. Kirjaston tila on edelleen rauhallinen paikka tutkia ja opiskella – jopa entistäkin rauhallisempi pandemian, etätyön ja digiloikan jäljiltä.

Mitä Eduskunnan kirjastolle kuuluu vuonna 2024? Toimintaympäristön muutokset ovat olleet huomattavia. Vuonna 2017 ei olisi arvannut, mitä kaikkea on edessä muutaman vuoden kuluessa. Tuolloin elettiin aikaa, jolloin Donald Trump oli juuri aloittanut Yh-

dysvaltain presidenttinä. Tätä kirjoittaessa on vahvistumassa, että hänellä on edessään jo toinen presidenttikausi.

En lähde nytkään arvailemaan, mitä tiedolle ja demokratialle on tapahtunut vuoteen 2031 mennessä, jolloin tasaisen vauhdin taulukolla seuraavaksi kirjoittelen Eduskunnan kirjastosta. Mutta koska emme tiedä, olettaamme kaiken menevän kuitenkin hyvin, kuten Koiviston kerrotaan sanoneen. Nykyisen presidentin ajatusta arvopohjaisesta realismista sovellan niin, että oman demokratiamme puolustaminen on omissa käsissämme ja Eduskunnan kirjastolle on suuri kunnia olla mukana tässä rintamassa muiden kirjastolaisten rinnalla. Sitten niihin kuulumisiin.

Eduskunnan kirjastosta demokratiakeskus?

Jo pitkään on Eduskunnan kirjastossa puhuttu, miten voisimme laajentaa profiiliamme demokratian ja parlamentaarisen sivistyksen foorumina. Siinä yhdistyisi toisaalta kirjaston ja arkiston pitkä historia, kokoelmat, museaalinen aineisto ja toisaalta demokratiaan, lainsäädäntöön ja kansalaisvaikuttamiseen liittyvä vahva asiantuntijuutemme. Samaan aikaan on tiedostettu, että kansalaiset tarvitsevat tietoa, jotta voivat paremmin osallistua yhteiskuntaan ja vaikuttaa. Kun vielä tiedämme, että monissa muissa demokratioissa on perustettu erilaisia demokratiakeskuksia, alkavat suuntaviivat olla varsin selvät. Suomikin tarvitsee oman demokratiakeskuksen.

Eduskunnan kirjasto on kaikelle kansalle avauduttuaan vuodes-

ta 1913 alkaen pyrkinyt tarjoamaan tietoa eduskunnasta, lainsäädännöstä ja yhteiskunnasta. Julkisenä erikoiskirjastona olemme tavallaan jo pyrkineet ylläpitämään ja vahvistamaan demokratiaa eräänlaisena alkuperäisenä versiona Eduskunnan demokratiakeskuksesta.

Eduskunnassa on käynnistynyt demokratiakasvatushanke, jonka tavoitteena on tuoda eduskuntaa lähemmäs lapsia, nuoria ja muita kansalaisia. Suunnitelma sisältää eduskuntaprosessia simuloivan toteutuksen, demokratianäyttelyn, erilaisia demokratiaan liittyviä sisältöjä ja neuvontapalveluita. Toisin sanoen suunnitelmana on luoda eduskuntaan demokratiakeskus 2.0.

Samaan aikaan Eduskunnan kirjaston tilojen käyttömäärät ovat vähentyneet huomattavasti verrattuna esidigitaaliseen ja pandemiaa edeltävään lähityöskentelyn aikaan. Oltiin joka tapauksessa ollut aika pohtia, miten kirjastomme asiakastiloja voi hyödyntää paremmin muuttuneessa maailmassa.

Lukijat varmaan jo arvaavat, mikä johtopäätös kaikesta edellisestä on helppo vetää. Pohdittaessa tulevan demokratiakeskuksen tilaratkaisuja, oli varsin luontevaa tehdä suunnitelma Eduskunnan kirjaston tiloja hyödyntäen. Itse pidän demokratiakeskuksen sijoittamista Eduskunnan kirjastoon vain loogisena, mutta sitäkin kunniakkaampana jatkeena kirjaston demokratiatyön yli satavuotisessa perinteessä. Sitten tulee se mutta.

Kuten tiedämme, julkiselle taloudelle asetetut reunaehdot eivät ole

kovin suotuisat. Eduskunnan demokratiakeskuksen kannalta tämä tarkoittaa aikataulun venymistä. Eduskunnan demokratiakeskus 1.0 joutunee siis odottamaan versiopäivitystä vielä jonkin aikaa. Vuonna 2031 vietetään eduskuntatalon 100-vuotisjuhlia – jospa silloin olisi myös eduskunnan demokratiakeskuksen avajaisen aika!

Demokratian tutkijoiden kirjasto

Eduskunta tarjoaa avoimen demokratian hyveiden mukaisesti medialle laajat mahdollisuudet toimia eduskunnassa ja raportoida eduskunnan tapahtumista. Näin taataan, että kansalla on mahdollisimman hyvät mahdollisuudet seurata, mitä heidän antamallaan valtuutuksella päätetään ja laeiksi säädetään.

Ajankohtaisviestinnän ohella on tärkeitä tarjota mahdollisuudet myös pidemmän kaaren tiedonvälitykselle, tieteelliselle tutkimukselle. Merkittävä osa Eduskunnan kirjaston asiakkaista on tutkijoita, mikä on viime vuosina entisestään korostunut. Tätä nykyä vähintään puolet kirjaston käytöstä liittyy tavalla tai toisella eduskuntaan, lainsäädäntöön tai politiikkaan kohdistuvaan tutkimustoimintaan.

Eduskunnan kanslia osallistuu omalta osaltaan valtionalouden säästötoimiin, joiden yksi konkreettinen seuraus oli kirjastotilan aukioloaikojen puolittuminen viime keväänä. Eduskunnan kanslian tuoreessa stra-

tegiassa kuitenkin lupaamme tarjota mahdollisuuksia tutkija, osallistua ja vaikuttaa. Aukioloaikojen supistusten vaikutustuen minimoimiseksi loimme tutkija-asiakkaillemme samankaltaisen akkreditointijärjestelmän kuin eduskunnassa työskenteleville toimittajille on. Kirjastomme aineistoa tarvitsevan tutkijan on mahdollisuus anoa käyttöoikeus kirjaston tiloihin kaikkina arkipäivinä kello 9–20 välisenä aikana. Jo ennestään kirjastossa on ollut tutkijainsali, jossa kymmenen tutkijan on mahdollisuus työskennellä ja säilyttää aineistojaan.

Tutkijayhteisön kanssa tehtävää yhteistyötä on tarkoitus entisestään syventää ja jollain tavalla kytkeä myös suunnitteilla olevaan demokratiakeskukseen. Mitä olisi demokratiakeskus ilman demokratian tutkijoita?

Tietoa, dataa ja faktaa demokratiasta

Tieto on demokratialle elintärkeä elementti, ja me kirjastolaiset sen vaalijoina ja välittäjinä olemme avainasemassa. Meihin luotetaan Suomessa läpi koko yhteiskunnan. Meistä ei kuule pahaa sanaa, vaan meidät nostetaan melkein poikkeuksetta kaikkein tärkeimmäksi palveluksi ja suorastaan suomalaisuuden kirkkaimmaksi jalokiveksi. On kunnia olla tällaisessa asemassa yhteiskunnassa, etenkin kun tiedämme, millä tavalla totuutta, faktaa, tiedettä ja luottamusta pyritään horjuttamaan. Mutta kirjastoon vielä luotetaan!

Eduskunnan kirjaston tehtävissä tiedon jalostaminen ja tuottaminen muodostaa merkittävän osan. Edus-

Tieto on demokratialle elintärkeä elementti, ja me kirjastolaiset sen vaalijoina ja välittäjinä olemme avainasemassa.

kunnan verkkosivujen sisällöstä suuri osa on kirjaston tuottamaa tietoa lainsäädännöstä tai eduskuntainstituutiosta. Esimerkiksi lakihankkeiden tietopaketit *Latit* ovat varmasti tuttuja monelle kirjastolaiselle, valtionhallinnon asiantuntijalle tai opettajalle. Yhä enemmän kirjastosta on tullut myös eduskuntadatan asiantuntija ja välittäjä. Keväällä avattiin laaja eduskuntatilastojen palvelu, johon kirjasto on koonnut kansanedustajiin ja eduskuntatyöhön liittyvää tilastoa. Palvelua on tarkoitus edelleen laajentaa ja tuoda eduskuntatyötä tutuksi ja siten tukea avointa demokratiaa.

Eduskunnan toiminnasta syntyy jatkuvasti suuri määrä dataa, joka on käytössä eduskunnan avoimen datan palvelussa. Datan käsittelyssä, analysoinnissa ja visualisoinnissa on päästy alkuun ja mahdollisuudet ovat mittavat. Tutkijayhteisö ja media ovat jo jossain määrin alkaneet hyödyntää avointa dataa, mutta myös meillä itsellä on tarjolla monia mahdollisuuksia tuoda datan avulla eduskuntatyötä näkyvämmäksi ja ymmärrettävämmäksi.

Erilaisten tietotuotteiden rakentaminen edellyttää sisältöasiantuntemusta ja tiedon tuotannon prosessin hallintaa. Eduskunnan nimissä julkaistuun tietoon kohdistuu erityinen oikeellisuuden odotus, joten myös laadunvalvonnalla on erityinen merkitys. Ei ole sattumaa, että Eduskunnan kirjastossa on aina työskennellyt hyvin korkeasti koulutettuja oikeus- ja yh-

teiskuntatieteen ja informaatiotieteiden osaajia.

Tekoälystä on kirjoitettu ja puhuttu viime vuodet sängen ahkerasti – joidenkin mielestä liikaakin. Mielestäni aiheesta ei ole kirjoitettu vielä edes prologia. Jo nyt on kuitenkin selvää, että Eduskunnan kirjaston asiantuntijoiden työllä on monia yhtymäkohtia tekoälyyn.

Yhtäältä tuottamamme metadata ja sisällöt toimivat tekoälyn opetusmateriaalina, mikä entisestään korostaa tehdyn työn laadun vaatimusta. Toisaalta tuotamme asiantuntijatietopalvelua, jolloin on ensi arvoisen tärkeää oppia puhumaan tekoälyn kanssa samaa kieltä: promptausosaaminen on meillä vähintään yhtä tärkeätä kuin perinteisten tiedonhakutaitojen osaaminen. Kolmanneksi meidän on kyettävä arvioimaan tekoälyn tuottamaa tietoa, jolloin palataan taas vankan sisältöosaamisen tärkeyteen. Viime kädessä me itse olemme vastuusta faktoistamme ja niiden tarkistuksesta.

Kaiken tämän jälkeen voi vain sanoa, että asiantuntijatyö ei ole kaatoamassa Eduskunnan kirjastosta mihinkään. Vaatimukset asiantuntijatyölle vain kasvavat. Tähän meidän on vastattava, koska meillä on niin paljon puolustettavana – tieto, luottamus ja avoin demokratia nyt ensi alkuun. Haastetta siinä on, mutta ainakin tiedämme minkä puolesta töitä teemme. Me emme anna periksi! ♦

Kirjoittaja

ANTTI VIRRANKOSKI
Eduskunnan kirjasto
antti.virrankoski@eduskunta.fi